

De laatste mooie dag van het jaar.

‘Daar moeten we van genieten.’

Ze zet haar spullen bij een tafeltje naast dat van mij. Om ruimte te maken schuif ik mijn tas een stukje opzij.

‘Jammer genoeg is hier alleen plek in de schaduw.’ Op een stoel zakkend wijst de vrouw naar een terras vol loungebanken aan de overkant van het plein. ‘Daar zitten ze lekker in de zon.’

En in het lawaai.

Ik knik vriendelijk en kijk de andere kant op, naar een ober en een serveerster die aan het klieren zijn bij een hoge kast waarin menukaarten, servetten, bestek en servies worden bewaard.

Ik wenk.

De vrouw wijst op de revers van mijn jasje en zegt: ‘Beeldig.’

Het meisje komt en gaat tussen onze tafeltjes in staan. Uit haar schort pakt ze een apparaat. Op haar borst draagt ze een button met haar naam. Ze wil weten of we bij elkaar horen.

‘Nee,’ zeg ik.

De vrouw legt haar telefoon weg en zegt: ‘We kennen elkaar net.’ Ze stelt zich voor als Prunella. Ik weet niet of ik het goed versta.

Ik neem haar hand aan. Liever houd ik mensen op afstand, minstens een armlengte.

In de verte starend vraagt het meisje waar we zin in hebben.

‘Voor mij graag een...’ Wat ze wil ontgaat mij, want terwijl het meisje zich vooroverbuigt om de vrouw beter te kunnen verstaan, verandert het kabbelende gedruis van de grote stad in een verschrikkelijk kabaal.

Een geldwagen raast over het plein, alles wat hem in de weg staat verpletterend of omverkegelend: prullenbakken, parasols, stoelen, tafels, mensen – om zich een ogenblik later met

gierende banden in de gevel van het café aan de overkant te boren.

Met mijn ogen volg ik het spoor van lichamen naar de straat waar de wagen vandaan kwam, tussen de bioscoop en het stadhuis in.

De tijd wordt in fracties van seconden gemeten: een vuurbal slaat uit het café, op hetzelfde moment klinkt er een explosie, een donkere rookwolk wordt over de loungebanken geblazen, spullen worden weggeslingerd, mensen rennen door elkaar, kinderen gillen, glas versplintert, brokstukken vliegen door de lucht, papier dwarrelt omlaag en gruis daalt neer, een muur stort in, sirenes loeien, in een vleugelslag is niets meer zoals het was.

Een politiebusje rijdt het plein op. Ik zoek de ogen van de vrouw. Zij staart naar het brandende café waarin de geldwagen verdween, haar vrije hand is op weg naar haar telefoon, haar andere hand houd ik nog vast.

Uit het politiebusje springen in het zwart gehulde mannen die eensgezind iets onverstaanbaars roepen en ieder een kant op gaan.

Als een buurman die zijn gazon sproeit, loopt een van hen weloverwogen in onze richting, zijn wapen met twee handen vasthoudend en bij elke stap die hij zet een schot lossend. Plotse-ling kijk ik recht in zijn donkere ogen, die schuilgaan in de spleet van zijn bivakmuts. In die glanzende gaten lees ik wat hij wil: dood.

Alle kogels lijken mijn kant op te komen. Deze zelfmoorde-naar heeft het op mij gemunt.

Hij knalt niet in het wilde weg, hij maait mij niet neer in een krankzinnige kogelregen, hij schiet gericht, op mij. Eerst moet ik dood, dan hij.

Als ik omkijk zie ik een bejaarde dame met een grijze knot op een met bloed overgoten tafelblad liggen, een hondje staat met zijn voorpoten in haar schoot amechtig te blaffen.

In paniek wil ik vluchten. Dat lukt niet. Ik word in mijn stoel gedrukt. De ene hand van de vrouw naast me reikt nog steeds naar haar telefoon, lijkt in de lucht te hangen, alsof alles stilstaat en de kogels netjes zullen wachten tot zij heeft gecontroleerd of er nog berichtjes zijn.

Eindelijk heeft ze haar telefoon te pakken. Nadat ik me met veel moeite heb losgewurmd, laat ik me op de grond vallen. Ik trek haar mee naar beneden. Ze kijkt me met grote ogen aan en begint te gillen.

We belanden op de tegels.

Ik leg mijn hand over haar mond, wat half lukt, want ze zet haar tanden in mijn vlees en krast met haar nagels over mijn wang. Rustig ademen, kalm blijven. Ik trek haar tegen me aan, onze handen grijpen in elkaar alsof we armpje drukken. Als de schoten nog dichterbij lijken te komen, ga ik over haar heen liggen. Ik pers alle geluid, elk gerucht, iedere kreet uit de vrouw.

Speeksel sijpelt langs mijn hand en het gillen houdt op, ze geeft zich over, bijt niet langer, ontspant haar spieren en klampt zich aan me vast. Het beven neemt af en verandert in een minder heftig trillen, sneller en kalmer tegelijk.

Een gietijzeren tafelpoot staat halverwege mijn lijf tussen ons in. Ik weet niet hoe ik de vrouw precies vastheb, waar ik ophoud en zij begint – hoe de jongeman met het wapen ons aantreft als hij dicht genoeg is genaderd. Ik fluister dwingend in haar oor: ‘We zijn dood...’ Ik wil haar naam zeggen, maar twijfel of ik hem goed heb verstaan toen ze zich voorstelde. Prunella. Was het niet gewoon Ella?

We kunnen dit overleven als we spelen dat we in elkaars armen zijn gestorven.

Dan moet zij wel ophouden met rillen, anders zal de moordeenaar zien dat zij nog leeft, haar doden en mij voor de zekerheid ook een kogel geven. Het einde heeft me nooit veel angst ingeboezemd, maar het vooruitzicht te zullen sterven, hier op de koude tegels, door de stomme kogel van een of andere mafkees die niets beters van zijn leven weet te maken dan dit erbarmelijke melodrama waarin hij zo graag de rol van slechterik wil vertolken, daarvan krijg ik het doodsbenauwd.

Ik zal mijn laatste adem uitblazen in het gezicht van een onbekende.

Het kost moeite om haar tegen me aan te blijven drukken, de vrouw in haar zomerjurkje.

We moeten onze adem inhouden, onze ogen sluiten en hopen dat we hetzelfde willen, dat de ander hetzelfde verlangt als wij: heel blijven.

Voorzichtig probeer ik door mijn oogharen te kijken, terwijl het schieten doorgaat. Van alle kanten vliegen kogels door de lucht, slaan kogels in de gevels, scheren kogels over de tegels, ketsen kogels schel af op tafelbladen, worden kogels met een doffe plof gesmoord, boren kogels zich ongehinderd een weg in iets zachts.

Ik stel scherp op een lichte vlek, dichtbij, ergens boven mij.

Lelieblanke sportschoenen met gouden strepen. Zo klein, ze lijken haast van een kind. Zo wit, ze lijken haast nieuw. Slanke enkels steken eruit: dit zijn de benen van het meisje dat ons heeft bediend. Ze schommelen zacht, ze wiegen wat, stoppen daarmee, vallen ieder een kant op en bewegen niet langer.

Daar ligt het apparaat dat ze zojuist uit haar schort viste, op het gebarsten scherm lees ik:

IX KOF VERK

Als het geschiet op de ene plaats stopt, gaat het ergens anders verder, een constant ritme van vrij droge schoten die oorverdovend weerkaatsen tegen de gevels van de hoge gebouwen die nog steeds om ons heen moeten staan.

‘Eng... eng...’ Achter mijn hand lispelt de vrouw. Bijna onhoorbaar laat ik lucht tussen mijn lippen ontsnappen om haar tot stilte te manen.

Haar greep op mij verslapt. Niet langer zet ze zich schrap. Zo roerloos voelt haar lichaam, zo droog haar mond achter mijn hand, dat ik niet uitsluit dat ze dood is.

Laat haar leven, laat haar leven.

De nasale stem van een man die zich in een aureool van stilte losmaakt uit het geknal en die zonder veel overtuiging verklaart: ‘Jullie brengen dood in onze straten, wij brengen dood in jullie straten.’

Het schieten wordt dichtbij hervat en begint zich dan te verwijderen, net zo lang tot de echo’s van de schoten harder klinken dan de schoten zelf.

Ik maak mijn hand los van haar mond.

Laat dit niet haar einde zijn.

Mijn ogen stijf dichtgeknepen, mijn gezicht tegen het lijf van de vrouw, in de zachte stof van haar zomerjurkje, haar hand in mijn hand, klamp ik me vast aan de gedachte dat mensen die denken te gaan sterven en dat op het laatste ogenblik niet doen, stevast verklaren een oogverblindend licht te hebben gezien, terwijl ik alleen het donkerste donker waarneem, een absorberend zwart.

Dit kan nog niet mijn dood zijn.

Op het moment dat ik mijn ogen wil openen, worden mijn oren met geweld dichtgedrukt door de hardste knal die ik ooit

hoorde, alsof ik kopje-onder ga in het diepe, met een lift naar de kelder suis, in een vliegtuig zit dat de landing inzet of in een kist onder de grond word gestopt.

Een gordijn van stilte wordt rond mij opgehangen.

Ik probeer te roepen.

Waarschijnlijk verlaten de woorden mijn mond niet: ik lig hier, ergens onder, op de bodem.

Tijdje niets.

‘Hier nog een,’ doorbreekt een zware mannenstem de doodstilte.

Iets zwaars verdwijnt. Ik word bevrijd, opgegraven uit de diepte.

Eén luikje maar eens op een kier zetten. Fel licht. Ik knipper met mijn ene oog. Geen zon, een grote hand, geel. Stevige schoenen, zwart, die me aan vroeger doen denken.

Ben ik hier nu?

‘Gaat het?’

Ik doe mijn andere oog ook open. Met moeite draai ik mijn hoofd een beetje en onderscheid een donkere gestalte.

Ik krimp ineen.

‘Het is goed, het is voorbij, meneer,’ zingt hij met de melodieuze tongval van deze stad.

Inderdaad, ik ben een meneer, een man met rechten en plichten, geen doelwit of schietschijf waar je kogels op kunt afvuren.

Een medemens die zijn hand uitsteekt en zegt: ik heb besloten nooit iemand meer kwaad te doen, niemand hoeft verdriet te hebben vanwege mij, ik zal geen naaste teleurstellen of krenken, ik heb nergens iets mee te maken, ik sta overal buiten, ik heb me voorgenomen slechts het goede te doen, ik verleen voorrang, ik houd me aan de wet, ik drink niet als ik moet rijden, ik ben stipt op tijd, kom mijn afspraken na, op mij kun je rekenen.

‘U bent veilig.’

Ik beweeg.

Ze maken me los. Langzaam komen mijn handen tot leven. Mijn vingers tintelen. Ik begrijp weer wat boven en onder is, waar de hemel is en waar de aarde.

Tijdens de cursus die ik moest volgen voor ik op de bus mocht, leerde ik een gewonde ‘in een zodanige positie’ leggen ‘dat het slachtoffer niet gemakkelijk terugrolt’.

Mij kieperen ze op mijn rug.

Ik staar regelrecht de lucht in, wolken trekken in grote vaart over, ze verdwijnen veel sneller dan normaal. Hier beneden voltrekken de dingen zich stukken trager.

Alles gebeurt in zijn eigen tempo – daar heb ik nooit eerder bij stilgestaan.

Iemand pakt me onder mijn schouders en trekt mijn bovenlichaam overeind.

Ik mankeer blijkbaar niets, anders zouden ze wel voorzichtiger met me zijn. Mijn ene hand is lijkkbleek, in de andere staan vage rode tandafdrukken.

Een smeulend stuk autoband verspreidt de geur van verbrand rubber, zoals de rookbommen die ik vroeger met Peter maakte door een stuk pvc-pijp te vullen met sterretjes en die aan te steken in het fietstunneltje onder de provinciale weg.

Her en der liggen tafels, stoelen, spullen, kledingstukken, schoenen. Voor me op de tegels huft tussen de glasscherven en etensresten parmantig een duif die probeert met één vleugel weg te vliegen, kleine veertjes dwarrelen om hem heen. Hij heeft geloof ik niet in de gaten dat er iets mis is met hem.

Een magere man met stekeltjes heeft mij gevonden. Zijn collega is een vrouw met een paardenstaart die onder haar politiepetje uit piept.

De ramen van het café zijn kapot, delen van de gevel liggen op het terras en het kastje waarin de servetten worden bewaard is aan splinters geschoten.

Ik zet mijn handen achter me op de grond en probeer mijn bovenlichaam uit te rekken. Geritsel in mijn nek. Niet opzijkijken. Niet. Witte schoenen die uitsteken onder een lap die over een omgevallen tafel ligt. Tussen die tafel en die lap bevindt zich het lichaam van het meisje dat ons bediende. Vanmorgen had ze naar het café moeten bellen om te zeggen dat ze ziek was, of met een andere smoes – ze had thuis moeten blijven.

Het lijkt of mijn ooit zo vanzelfsprekende omhulsel nooit helemaal goed meer om mijn binnenste zal passen.

Naast me zie ik een gescheurd telefoonhoesje met zebraprint, eromheen liggen stukjes metaal en versplinterd glas. Even verderop zit een vrouw op de grond, voorovergebogen. Het lijkt of ze haar handen wast in een onzichtbare straal water, te midden van stukken karton, plastic en dingen die niet bij elkaar horen.

Ze leeft. Al staart ze wezenloos in mijn richting, of naar iets achter mij. Ik kijk om. Agenten maken foto's en bestuderen op hun hurken gezeten het plaveisel op de plek waar het politiebusje stopte – alsof dat nog iets kan veranderen.

Een verpleegkundige slaat een reddingsdeken van glanzend goudfolie om de vrouw heen.

Mij hebben ze ook zo'n deken omgedaan.

Iemand vraagt of ik mijn linkerarm omhoog kan houden. Koude lucht stroomt onder mijn oksel. Mijn jasje en overhemd zijn kapot.

'Komt goed, meneer.'

Door middel van witte schermen wordt een deel van het plein afgezet. Daarvoor stelt zich een kordon zwaarbewapende agenten op. Met knisperend goud om ons heen verlaten we het terras onder begeleiding van twee vrouwen in oranje hesjes. Onderweg voegen drie huilende tienermeisjes zich bij ons.

‘Mijn zusje, mijn zusje,’ jammert een van hen.

‘Ze leeft!’ hoor ik achter me roepen en meteen rennen er twee mensen langs ons heen naar het terras waar we vandaan komen.

Zo te zien worden gewonden ter plekke behandeld en zwaar gewonden op brancards afgevoerd. Halverwege het plein versnellen onze begeleiders hun pas en veranderen ze van koers. Ik vertraag, kijk naar wat we beter niet kunnen zien, het is of ik stroop aan mijn schoenzolen heb. Hier worden de lijken neergelegd. Ik kan mijn ogen moeilijk van de lichamen afhouden. Als een kind dat naar de snoeptrommel staart, blijf ik kijken. De doden liggen op een rij, alsof ze zijn gaan slapen, op hun rug met de voeten naar mij toe. Tientallen mensen naast elkaar, in verschillende kleren en alle tinten, met uiteenlopende haardrachten, van jong tot oud. Ze lijken op elkaar. Voor zover hun gezichten zichtbaar zijn, drukken die ongeveer hetzelfde uit: ze blijven hangen tussen verbijstering, angst en gelatenheid.

Ik wil op het plein blijven. Hier hoor ik thuis, aan het eind van deze rij lijken op de grond die een man in een felgeel hesje met lakens begint te bedekken. Een andere man wijst twee reddingswerkers waar ze het volgende lichaam moeten neerleggen.

‘Kom.’ Een van onze begeleiders haalt me op. Ze pakt me bij mijn rechterarm en trekt me mee. ‘Het is goed.’

We sluiten aan bij de anderen, die niets van de doden weten. De meisjes huilen. De vrouw kijkt recht voor zich uit, naar de hoge toren van het ziekenhuis aan de andere kant van de stad. Als ik naast haar kom lopen, grijpt ze mijn hand. Ze glimlacht, ze heeft geen idee hoe erg het is.

Via een opening tussen de schermen verlaten we het rampgebied, waarna we doorlopen naar een goedkoop restaurant aan de rand van het plein. Voor de deur rookt een brandweerman een sigaret. Hij heeft zijn helm afgezet, zweet druppelt uit zijn haar. Ik heb geen idee hoe lang geleden het is dat die geldwagen aan kwam scheuren.

Binnen zijn nog veel meer mensen. Veel meer gewonden ook. Verplegers, infusen, artsen, zakken bloed, tranen, verbijstering, paniek die net onder de oppervlakte blijft. We mogen op een bankje gaan zitten. De stoelen tegenover ons blijven leeg. Op tafel staat een beker van roodgekleurd glas waarin een nepkaarsje brandt.

De vrouw kijkt naar haar handen, die ineengevouwen op tafel liggen.

Een man in koksbus doet een televisie aan. Een verslaggever steekt een verhaal af met zijn rug naar de ellende. Ik kom even overeind en zie hem staan op het plein, precies voor de opening tussen de schermen, waar nog steeds verdwaasde mensen doorheen lopen, ondersteund door hulpverleners.

Op het scherm probeert een agent de cameraman het filmen te beletten.

In de media worden nu al een pogingen gedaan om orde te brengen in de chaos van de werkelijkheid. Politici geven hun mening, deskundigen hun visie, journalisten leggen verbanden, columnisten spreken vermoedens uit, bestuurders geven persconferenties, op de sociale media worden de eerste complot-

theorieën gedeeld, nabestaanden huilen, ouders van daders hadden dit nooit verwacht, mensen uit de buurt verklaren dat ze het niet kunnen geloven.

Terwijl de doden nog in rijen op het plein liggen zal de regering de situatie ter geruststelling van de bevolking schetsen als een samenhangend geheel, een in de hand gehouden incident, een optelsom van problemen en oplossingen, een keten van oorzaak en gevolg.

Wie thuis of onderweg het nieuws volgt, weet meer dan wij hier op het plein.

We krijgen een kan water met twee glazen en wat stokbrood in een mandje. Om ons heen zitten mensen in pak of sportkleren, gezinnen, een club vrienden, personeel uit de horeca, wat toeristen uit een ver land, een groepje bejaarde dames, een stel dat oogt alsof het net getrouwd is. Het stadhuis is niet ver van hier, de vrouw draagt een uitbundige jurk, de man gaat gekleed in jacquet, hij heeft zijn handschoenen nog aan, het bruidsboeket ligt op tafel.

Ik voel aan de bloem in mijn knoopsgat.

De onrust van net is verdwenen. Niemand verheft zijn stem, er wordt gefluisterd. Iedereen heeft een lege blik in de ogen en een verbeterd trek om de mond: we zijn niet blij dat we het kunnen navertellen.

Mijn hand wordt gepakt. De vrouw kijkt me aan, met rode ogen. Ik weet niets van haar. Alleen haar naam en zelfs daar ben ik niet zeker van. Prunella, ik kan me nog steeds niet voorstellen dat ze zo heet. Haar tanden staan niet langer in mijn hand.

Ik zeg: ‘Waar waren we gebleven?’

Ze glimlacht en begint te snikken. Niet echt huilen, het lijkt er eerder op dat ze haar tranen verbijt.

Ik ben geen ster in troosten.

Omdat ze blijft snikken, leg ik mijn arm om haar heen. Zij laat haar hoofd op mijn schouder vallen. Ik zeg dat het voorbij is.

Langs het plein trekt een stoet ambulances. Verderop, in de buurt van de straat waar ik mijn bus heb geparkeerd, staan pantservoertuigen. Ik maak me zorgen over mijn bus.

Natuurlijk gaat het me niet om die bus, maar om de kinderen, ze rekenen op me.

Er klinkt een explosie, een doffe dreun waardoor de ramen in de sponningen trillen.

Even golft er paniek door de ruimte. Mensen staan op, er vallen glazen om.

De vrouw slaat haar armen om me heen en drukt zich zo hard tegen me aan dat er een pijnscheut door mijn bovenlijf schiet. Ik trek haar naar me toe.

Iemand wil naar buiten rennen, maar wordt tegengehouden door de brandweerman die voor de deur staat. Hij duwt de man met zachte hand naar binnen en zegt dat we rustig moeten blijven. Dat er geen gevaar dreigt. Dat is niet waar.

Het is niet uitgesloten dat er nog zo'n engerd met een wapen rondloopt. De brandweerman gaat buiten weer voor de deur staan en praat in zijn portofoon. Zo te zien is hij ongewapend.

'Sorry,' zegt ze en ze laat me los.

'Het geeft niet.' Ik haal mijn arm weg. Ik zou moeten zeggen: huil maar, dan komt het verdriet eruit, nu is het alleen tegengehouden.

'O nee,' zegt ze. Ze is rechtop gaan zitten.

Ik volg haar blik naar buiten. Langs het restaurant rijdt een colonne donkergrijze busjes met geblindeerde ramen.

POSTMORTALE ZORG staat erop.